

PŘÍPRAVA NOVÉ EVROPSKÉ ZDRAVOTNÍ POLITIKY A ZDRAVOTNÍCH SYSTÉMŮ – ZDRAVÍ 2020

Jan HOLČÍK

Abstrakt: Na šedesátém zasedání (září 2010) Evropského regionálního výboru Světové zdravotnické organizace daly členské státy Evropské úřadovně SZO jasný mandát připravit novou evropskou zdravotní politiku **Zdraví 2020**, s cílem posílit zdravotní systémy, oživit infrastrukturu a instituce veřejného zdravotnictví, zapojit veřejnost a připravit soubor navazujících a ověřených opatření, která by reagovala na zdravotní hrozby a přispívala by k soustavnému zlepšování zdravotní situace. Zdraví 2020 bude připraveno prostřednictvím aktivní a všestranné spolupráce všech rezortů se záměrem rozvíjet u všech komponent společnosti sdílenou odpovědnost za zdraví. Zdraví 2020 je dobrou příležitostí pro školy, aby urychlily rozvoj výchovy ke zdraví, podpory zdraví a zdravotní gramotnosti.

Klíčová slova: zdraví, zdravotní péče, Zdraví 2020, Světová zdravotnická organizace

Na 60. zasedání Evropského regionálního výboru Světové zdravotnické organizace 13.-16. září 2010 byl schválen záměr připravit novou evropskou zdravotní politiku ZDRAVÍ 2020. Jejím posláním by mělo být pochopit a vysvětlit význam zdraví pro ekonomický a sociální rozvoj rychle se měnící Evropy a najít i využít vhodné metody pro zlepšení zdraví lidí v Evropě.

V březnu roku 2011 se v Andoře sešlo na svém prvním zasedání Evropské fórum zdravotní politiky reprezentované zástupci 53 evropských členských zemí se záměrem charakterizovat současnou zdravotní situaci v Evropě a začít s konkrétní přípravou nového koncepčně orientovaného zdravotního dokumentu ZDRAVÍ 2020.

Některé rysy dosavadního vývoje, např. narůstající zdravotní rozdíly mezi sociálními skupinami i mezi státy Evropského regionu, omezování veřejných zdrojů podmíněné finanční a ekonomickou krizí a rostoucí zdravotní nesnáze v důsledku nárůstu chronických nemocí, dokládají nutnost zajistit zdravotní péči všem sociálním vrstvám, a to zejména těm, které jsou vystaveny největšímu zdravotnímu riziku. Adekvátní zdravotnické služby by měly být dostupné všem nemocným.

Program ZDRAVÍ 2020 plně navazuje na dřívější programové materiály SZO,

např. na program Zdraví pro všechny do roku 2000, jehož základy byly položeny v roce 1977, na Ottawskou chartu podpory zdraví z roku 1986, na program Zdraví 21, který Evropské zdravotnické shromáždění označilo v roce 1998 za základní dokument evropské zdravotní politiky, a na závěry Tallinnské konference konané v roce 2008.

ZDRAVÍ 2020 by mělo poskytnout osnovu pro účinná opatření přispívající ke zlepšení zdraví v celém Evropském regionu. Měla by být natolik diferencovaná, aby odpovídala různým podmínkám jednotlivých zemí. Základem a vůdčím elementem by měly být hodnoty, které jsou v Evropě trvale hájeny a rozvíjeny: právo na zdraví a na zdravotní péči, ekvita (spravedlnost), dlouhodobá udržitelnost a právo rozhodovat o svém vlastním zdraví i o zdravotních podmínkách společnosti. Nastává čas ujistit se, že nejde jen o populistickou rétoriku, ale o nesporné principy vládní i široce pojeté veřejné politiky realizované na všech úrovních. Zmíněné hodnoty by se měly stát motivem i pro ekonomické aktivity jak veřejného, tak i soukromého sektoru i pro činnost mnohých dalších organizací a institucí v rámci občanské společnosti.

Výchozím materiálem pro společnou práci se stal text „Rozvoj nové evropské politiky pro zdraví – Zdraví 2020“ (*Developing the new European policy for health – Health 2020*).

Základní úkoly nové evropské zdravotní politiky budou zejména tyto:

1. Integrovat širokou oblast péče o zdraví s cílem společně přispět k lepšímu zdraví lidí.
2. Evropskou zdravotní politiku připravit, rozvíjet a realizovat za aktivní účasti členských států a dalších partnerů.
3. Plně vycházet z informací o rozložení a vlivu sociálních determinant zdraví a ověřené poznatky využívat jak v péči o zdraví, tak ve všech dalších oblastech ovlivňujících zdraví lidí.
4. Obnovit a posílit rozvoj zdravotních systémů, a to zejména veřejného zdravotnictví a jeho kapacit přispívajících k ochraně a rozvoji zdraví lidí.
5. Pojímat zdraví jako zásadní faktor ekonomického a sociálního rozvoje, navazovat spolupráci s ostatními vládními sektory a posilovat jejich zájem i odpovědnost za zdraví lidí.
6. Stát se inspirací pro jednotlivé členské státy, aby si v návaznosti na zásady Zdraví 2020 obnovily a doplnily svou národní zdravotní politiku.

Hlavním záměrem je, aby všem lidem Evropského regionu bylo umožněno dosáhnout svůj plný zdravotní potenciál. Občané by k tomu měli přispět individuálně i ve skupinách za pomoci všech úrovní veřejné správy, organizací i institucí.

Připravovaný program bude vycházet ze základních zdravotních problémů Evropy. Stačí připomenout, že chronické neinfekční nemoci jsou příčinou přibližně 87 % úmrtí v Evropském regionu SZO, zdravotně politická opatření se obvykle týkají jen relativně krátkého funkčního období vládních struktur a není doceňován dlouhodobý zdravotní přínos preventivních programů. Péče o zdraví je v mnoha zemích chápána převážně rezortně, občané nemají dostatečný podíl na rozhodování o zdraví a životních podmínkách, zdravotní důsledky přijatých opatření nejsou náležitě hodnoceny a zdravotní dopad sociálně ekonomických opatření je podceňován.

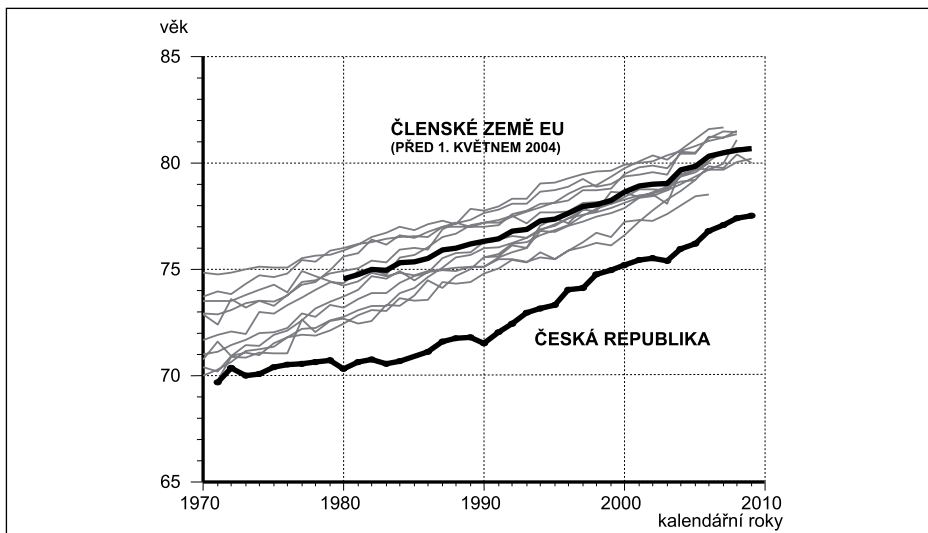
Program Zdraví 2020 bude předložen 53 členským zemím Evropského regionu SZO na 62. zasedání Evropského regionálního výboru SZO v roce 2012.

Zdraví lidí v Evropském regionu a zejména v jednotlivých státech stále větší měrou ovlivňují sociální a ekonomické rozdíly. Je proto nezbytné získat pro zlepšení péče o zdraví širokou politickou podporu. Investice do zdraví, to nejsou jen náklady na zdravotnické služby. Je důležité se věnovat všem okolnostem, které souvisejí se zdravím. Zdraví je bohatství. Investice do zdraví lidí jsou zdravé investice.

Ukazuje se, že péče o zdraví se zdaleka netýká jen rezortu zdravotnictví. Je nezbytná cílevědomá součinnost celé vlády. Problematika kouření, alkoholu, drog, výživy a potřebný rozvoj tělesné aktivity lidí přesahuje tradiční hranice zdravotnictví. Účinná opatření v těchto oblastech nemohou spočívat jen ve zdravotní výchově, ale zejména ve zlepšení sociálních a ekonomických podmínek, které jsou jednou z hlavních determinant životního stylu.

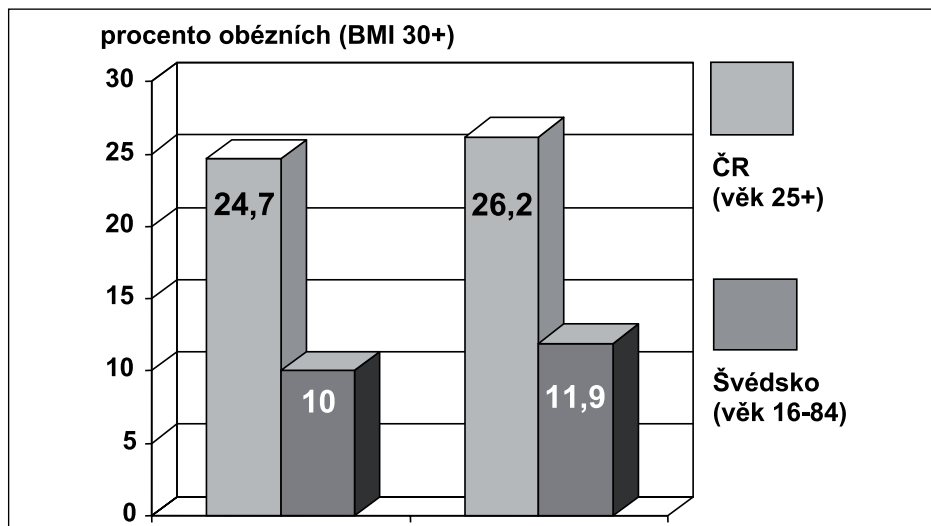
Velké zdravotní rozdíly nejsou jen mezi státy Evropského regionu, ale i uvnitř jednotlivých zemí. V každém státě jsou sociální skupiny s vysokou spotřebou cigaret a alkoholu, které jsou vystaveny vysokému riziku špatné výživy, sedavého způsobu života, hazardních her a návykových látek. Je nezbytné navrhnout i realizovat opatření týkající se nejen znevýhodněných sociálních skupin, ale je žádoucí se věnovat všemu obyvatelstvu. Zdravotní rozdíly jsou záležitostí celého sociálního gradientu, nejen těch nejchudších.

Když bychom měli zhodnotit vývoj a úroveň zdravotního stavu obyvatel České republiky i celkovou zdravotní situaci, pak jistě bude záležet na tom, s kým se budeme srovnávat. Pokud bychom se srovnávali se státy bývalého Sovětského svazu, tak by pozice ČR byla poměrně příznivá. Jestliže se však srovnáme s tzv. evropskou patnáctkou (země, které vstoupily do EU před 1. květnem 2004), pak se ukazuje, že žádná z takových zemí nemá horší naději dožití, než je tomu v ČR (viz obr. 1).

Obr. 1. Naděje dožití při narození (muži+ženy) v České republice ve srovnání s členskými zeměmi EU přijatými do EU před 1. květnem 2004 (silně je vyznačen průměr)

Lze soudit, že důvod naděje nižšího věku dožití v ČR než ve zmíněných zemích nespočívá v horších léčích, méně kvalifikovaných lékařích nebo v hůře vybavených nemocnicích. Důvod horšího zdravotního stavu lze hledat spíše v podcenění základních a všeobecně známých zdravotně rizikových faktorů. Tak např. v ČR je zhruba dvojnásobná spotřeba cigaret na osobu ve srovnání se Švédskem, více než dvojnásobná spotřeba alkoholu (v litrech čistého lihu a osobu starší 15 let). Švédci přitom spotřebují téměř dvojnásobek zeleniny ve srovnání s ČR. Obě země se liší i ve výskytu obezity. Procento obézních mužů v ČR je ve srovnání se Švédskem více než dvojnásobné a obdobně je tomu i u žen (viz obr. 2).

Obr. 2. Procento obézních mužů a žen v České republice a ve Švédsku v letech 1996–1998

Chystaný program Zdraví 2020 se jeví pro ČR jako velmi potřebný. Kdo chce pečovat o zdraví, nemůže se starat jen o zdraví, ale musí vzít v úvahu celý široký systém péče o zdraví, včetně jeho vstupů, činností, výstupů, zpětných vazeb a dalších forem řízení, až po jeho okolí. Je tedy nezbytné se zajímat o všechny determinanty zdraví, což jsou všechny okolnosti, které v té či oné míře souvisejí se zdravím.

Důležité je, zda si lidé váží sami sebe, jak si váží zdraví, do jaké míry se o zdraví skutečně zajímají, co pro ně dokážou udělat, zda hájí a naplňují své právo spolurozhodovat o svém zdraví i o zdraví a zdravotních podmínkách společnosti, v níž žijí, jak si váží vzdělání a životních zkušeností, zda se radí o zdraví s těmi, kteří tomu rozumějí, jestli dbají na pravidelné prohlídky u lékařů a zda přijali a naplňují svou odpovědnost za své zdraví a za zdraví svých blízkých. To všechno není jen záležitostí jednotlivců. Rozhodující je, do jaké míry všechny úrovně veřejné správy, organizace a instituce chápou význam a hodnotu zdraví a co pro zdraví lidí dokážou udělat, jak účinně dokážou přivázat všechny občany k rozhodování o těch okolnostech, které souvisejí se zdravím, a jak dokážou přijmout a naplnit svou odpovědnost za zdraví lidí.

Vzhledem k tomu, že výchova a vzdělávání hrají v nově pojímané péči o zdraví jednu z hlavních úloh, mají pedagogové i škola jako celek nezastupitelné poslání. Zdraví mladých lidí je naše současné i budoucí bohatství.

Literatura

- WHO: First meeting of the European Health Policy Forum. Andorra 2011, Health 2020. (<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/event/first-meeting-of-the-european-health-policy-forum/health-2020>), [25.6.2011]
- WHO: European Member States plan for health in 2020. (<http://www.euro.who.int/en/what-we-publish/information-for-the-media/sections/latest-press-releases/european-member-states-plan-for-health-in-2020>), [25.6.2011]
- WHO: First meeting of the European Health Policy Forum. Andorra 2011, News. (<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/event/first-meeting-of-the-european-health-policy-forum/news>), [25.6.2011]
- WHO: Developing the new European policy for health – Health 2020. (http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/134299/07E_Health2020_110419_eng.pdf), [25.6.2011]
- JAKAB, Z.: Embarking on Developing the New European Health Policy – Health 2020. *European Journal of Public Health*, 21, 2011, 1, 130-132. (<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/event/first-meeting-of-the-european-health-policy-forum/health-2020/embarking-on-developing-the-new-european-health-policyhealth-2020>), [25.6.2011]
- WHO: HFA-DB. (<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/data-and-evidence/databases/european-health-for-all-database-hfa-db2/offline-version>), [25.6.2011]
- European Union Public Health Information System (EUPHIX): Overweight. (http://www.euphix.org/object_document/o4646n27195.html), [25.6.2011]

DEVELOPING OF THE NEW EUROPEAN HEALTH POLICY AND HEALTH SYSTEMS - HEALTH 2020

Abstract: At the sixtieth session (September 2010) of the WHO Regional Committee for Europe, Member States and partners gave WHO/Europe a strong, clear mandate to develop the new European health policy, Health 2020, to strengthen health systems, revitalize public health infrastructures and institutions, engage the public, and develop coherent and evidence-based policies of tackling health threats and sustaining improvements of health situation over time. Health 2020 will be developed through participatory process with other sectors to promote health as a responsibility of all components of society. Health 2020 is a good opportunity for schools to accelerate progress of health education, health promotion and health literacy.

Key words: health, health care, Health 2020, World Health Organization